

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ДЗ «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»

Рада молодих учених та спеціалістів

ІСТОРІОГРАФІА

Матеріали Вісімнадцятої наукової конференції
викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського

Одеса
2023

УДК 300.3+301+930.1; 911.3 (477.74).

Історіосфера. Матеріали Вісімнадцятої наукової конференції викладачів, здобувачів вищої освіти та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. — Одеса : Ун-т Ушинського, 7–8 квітня 2023 р. — 124 с.

*Рекомендовано до друку
рішенням Вченої ради
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*

Протокол № 9 від 30 березня 2023 р.

ISBN 966-7965-01-5

© Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського

Позиція авторів може не співпадати з думкою редакційної колегії.

Відповідальний редактор —
д. філос. н., проф. **Ю. А. Добролюбська**

Редакційна колегія:

- д. філос. н., проф. **Є. Р. Борінштейн** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **А. О. Добролюбський** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **С. В. Іванова** (Інститут археології НАН України);
д. іст. н., проф. **А. В. Красножон** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. Є. Ліхачова** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **В. В. Окорокова** (Ун-т Ушинського);
д. іст. н., проф. **В. А. Савченко** (Ун-т Ушинського);
д. філос. н., доц. **З. М. Агаманюк** (Ун-т Ушинського);
к. іст. н., доц. **О. М. Присяжнюк** (Ун-т Ушинського).

5. Schmitt J.-C. La croyance au Moyen Age.
URL: <https://doi.org/10.3406/raipr.1995.3256>
6. Schmitt J.-C. Le corps des images. Essais sur la culture visuelle au Moyen Âge.
Paris: Gallimard, 2002, 410 p.
7. Schmitt J.-C. Le saint lévrier. Guinefort, guérisseur d'enfants depuis le XIIIe siècle.
Paris: Flammarion, 1979. 282 p.
8. Schmitt J.-C. Les traditions folkloriques dans la culture médiévale.
URL: <https://doi.org/10.3406/assr.1981.2551>
9. Schmitt J.-C. Mort d'une hérésie. L'Eglise et les clercs face aux béguines et aux béghards du Rhin supérieur du XIVe au XVe siècle, Paris: Mouton, 1978. 264 p.
10. Schmitt J.-C. «Religion populaire» et culture folklorique (note critique). Annales. ÉSC. 1976. № 5. P. 941–953.
11. Schmitt J.-C. Une histoire religieuse du Moyen Age est-elle possible?
URL: <https://doi.org/10.3406/raipr.1995.3256>

Стебаєв В. Г.

Шведське повстання 1434–1436 років та його роль у народженні шведської національної самосвідомості

Король Ерік Померанський став першим королем, який очолив Кальмарську унію, але, на жаль для нього самого, Ерік призначав на ключові посади в унії лише датчан, а ті в свою чергу не соромилися підвищувати податки на територіях, які вони отримали у Швеції та Норвегії. Звичайно ж, шведських і норвезьких бондів не влаштовували високі податки, а аристократію не влаштовувало, що шлях на вищі чини перекидали датчани. Таке положення не могло тривати довго. Невдоволення обернулося повстанням шведського народу (1434–1436), на чолі якого став шведський національний герой Енгельбрект Енгельбректсон.

Власне, повстання почалося влітку 1434 р. і почало перекидатися на сусідні провінції з неймовірною швидкістю. Спочатку до Енгельбректа приєднувалися тільки люди зі стану селян/бондів. Але як тільки загони повстанців один за одним захоплювали замки, що охоронялися вірними королю Еріку гарнізонами, вже і частина шведської аристократії, а далі і члени шведського риксроду, дротси — що були одними з вищих посад у той період, почали приєднуватися до повсталих. Ми розуміємо, що до повсталих вони приєдналися не через доброту душевну, а через страх за свої землі. Як результат протягом лише трьох місяців землі всієї Швеції були звільнені від датчан, а Ерік Померанський був оголошений скинутим. Слід зауважити, що всі ці події відбувались в період Кальмарської

унії, коли три королівства Данія, Швеція, Норвегія об'єдналися в унію заради спільних ворогів, але, як ми вже зрозуміли, насправді внутрішні чвари нікуди не зникали.

Варто сказати, що Енгельбрект Енгельбректсон не був альтруїстом, який так переживав за простих бондів Швеції. Насправді він сам мав свої особисті інтереси в гірничодобувному регіоні Бергслеген, та й отримане батьком дворянське становище теж не дуже хотілося втрачати, адже батько був першим, хто зміг отримати дворянське становище у роду.

Січень 1435 р. був дуже значущим як для Енгельбректа і його повсталих, так і для шведської історії, адже цього року був скликаний риксдаг на сейм в Арбозі. Значимість цієї події полягає в тому, що на цьому риксдазі зібралися представники всіх станів Швеції, який пізніше був названий першим риксдагом станів. Треба підкреслити, що існують сумніви про те, чи дійсно в ньому брали участь селяни, але факт залишається фактом. У відповідь на цей риксдаг Ерік Померанський нарешті схаменувся і разом зі своїм відданим військом прибув до Швеції. Між ним і повсталими, які вже на той період обложили Стокгольм, почалися переговори, внаслідок яких було укладено Хальмстадське перемир'я, а згодом — Стокгольмський мирний договір. За умовами даного договору, король Ерік Померанський обіцяв шанувати ліни та замки у Швеції лише місцевої аристократії, не вводити іноземців у риксрод, призначити дротса та маркса з-поміж шведів. В обмін на ці умови всі бонди повинні були повернутись на свої землі і припинити повстання, а також шведська аристократія повинна була зберігати лояльність до короля Еріка. За підсумками, більшість повсталих, а точніше шведська знать, була задоволена умовами договору, тому напруга в країні почала згасати. «І коли все це було узгоджено, і король підтвердив грамотою, що все буде, як шведи вимагають, шведи передали королю всі землі та ліни із замками; королю ж належало передати верховне право розпорядження всіма замками тому государю, якого одностайно оберуть головою королівством. Всі взаємні збитки були взаємно прощені; сторони примирилися одна з одною» [3].

Однак, король Ерік не дотримувався домовленостей, і вже на початку 1436 р. Енгельбрект разом з марском Карлом Кнутссоном, тобто з майбутнім королем Швеції, знову відправився з військом на Стокгольм. За допомогою міської бідноти їм удалося зайняти місто. Однак тут виникає конфлікт між двома лідерами повстання: з одного боку — Енгельбрект, якого підтримували бюргери та бонди, а з іншого боку — Карл Кнутссон із дворянами та духовенством. Немає нічого гіршого для повстання, ніж внутрішні чвари і перетягування

ковдри на себе. Карл Кнутссон навіть хотів вбити Енгельбректа, але розумів, що без рушійної сили, бондів і бюргерів, якими саме керував Енгельбрект, повстання миттєво захлинеється.

З волі нагоди Енгельбрект важко захворів. Але отримавши запрошення на засідання державної ради, Енгельбрект, незважаючи на свій стан, вирушив у дорогу, хоча був дуже слабкий. Ця поїздка стане для нього останньою, 5 травня 1436 р. Енгельбректа було вбито на одному з острівців на озері Ельмарен. Його вбивцею був Монс Бенгтссон з роду Натт-о-Даг. Він не був замовним вбивцею. Вся справа була в образі роду Натт-о-Даг та грошах і у торговельних привілеях ганзейських купців, якими якраз опікувався Енгельбрект.

Як писав Олаус Петрі: «Неподалік Іексхольму Енгельбрект причалив до острівця, щоб переночувати. Відразу звідки не з'явився Монс Бенгтссон, що приплив на човні з Іексхольму... Енгельбрект, у слабкості своїй, стояв, спершись на палицю. Монс Бенгтссон підійшов до Енгельбректа і запитав, чи дозволить той йому перебувати у Швеції. І тут же завдав Енгельбректу удар сокирою; той, захищаючись, підняв палицю, і Монс Бенгтссон відтяв йому три пальці, а потім і вбив його. Вбивця захопив у полон дружину та слуг Енгельбректа і відвіз до свого батька до Іексхольму. Сталося це рік від Різдва Христового тисяча чотириста тридцять шостий, навесні...» [3].

Дізнавшись, як зрадницьки був убитий Енгельбрект, люди, які служили Енгельбректу, вирішили помститися, зібрали безліч бондів і разом пішли походом на Іексхольм. Людям Енгельбректа вдалося лише спалити Іексхольмські дерев'яні будівлі; кам'яною будівлею вони опанувати не змогли. З тим вони вирушили до Медаліської церкви, куди бонди доставили тіло Енгельбректа.

Його перевезли до Еребру, і там поховали у міській церкві. Так і закінчив свій вік Енгельбрект. Лідер бондів, який об'єднав, звільнив населення Швеції від датської влади, помер від образ, заздрості, жадібності дворянства.

До того ж, за його вбивство навіть нікого не покарали. Монсу Бенгтссону, вбивці, був урочисто дарований мир; «Марск оголосив листом по всьому королівству: нехай ніхто не відкидає і не карає його за те, що він здійснив. Хтось, мабуть, вирішив: позбулися Енгельбректа — і добре. І треба визнати: був він бунтівник, бунтівник проти законного государя. Нехай і всі бунтівники бачать на його прикладі, який кінець чекає на них самих» [3].

Після смерті Енгельбректа всі одностайно обрали Карла Кнутссона шведським королем. Відразу він став дбати про те, щоб посилити свою владу. Кращі ліни він виділив собі; інше лицарство отримало менше, ніж очікувало. Лицарі скаржилися: на доходи від їхніх лінів

навіть прислугу утримувати неможливо. Карл Кнутссон у таких випадках відповідав: «не витягуйте ніг далі, ніж вистачає шкіри» [3].

Надалі Енгельбрект Енгельбректсон став національним героєм, зображеним як громадський захисник і противник Кальмарської унії. Його повстання почало розглядатися як початок національного пробудження Швеції. У самого Енгельбректа таких ідей, звичайно ж, не було, проте його повстання дало селянам голос у шведській політиці, який вони ніколи не втрачали згодом. Повстання Енгельбректа стало тріщиною до руйнування єдності Кальмарської унії.

Таким чином, повстання Енгельбректа ознаменувало собою початок створення демократичного інституту, до якого, певною мірою, входили і селяни, і з'явився єдиний шведський народ, який обстоював свої інтереси на полі битви та на численних дипломатичних зборах.

1. Гелле К., Дюрвік С., Даніельсон Р., Говланд Е., Грьонлі Т. Історія Норвегії. Переклад з норвежського Н. Іванчук, І. Сабор, М. Красавіна. Львів: Літопис, 2001, 336 с.
2. Зергиус В. Скандинавия, полная история. Москва: Издательство АСТ, 2021, 317 с.
3. Олаус П. Шведская хроника. Москва: Наука, 2012, 419 с.
4. Сванидзе А. А. Викинги — люди саги: жизнь и нравы. Москва: Новое литературное обозрение, 2014, 800 с.

Оснач А. О.

Культурний розвиток Бургундії за часи короля Філіпа Доброго

Книга Елізабет Муді розповідає про той період пізнього середньовіччя (XIV–XV ст.), який Йохан Хейзінга образно назвав «осінню середньовіччя» [1], і про ту історичну область (Бургундія), в якій саме в цей час дух та форми суспільного буття ще були близькі до середньовічних.

Її герой — Філіп Добрий (1396–1467) — один з найвідоміших бургундських герцогів, представників молодшої гілки династії Валуа, син Жана Безстрашного, відважного хрестоносця, учасника битви при Нікополі (1396), онук Філіпа Хороброго, засновника бургундської династії, якому у 1363 році французький король Іоанн Добрий пожалував герцогство Бургундське. На портреті Рогіра ван дер Вейдена Філіп Добрий зображений сповненим внутрішньої гідності та честі, у чорній мантиї, прикрашеній золотим ланцюгом, до якого кріпиться знак Золотого Руна. Все життя бургундський герцог носив жалобу по своєму батькові Жану Безстрашному, віроломно